

INGVAR AMBJØRNSEN

EKKO AV
EN VENN

En Elling-bok

GAPELEN DAMM

EKKO AV EN
VENN

Ingvar Ambjørnsen

EKKO AV EN VENN

Roman

CAPPELEN DAMM

© CAPPELEN DAMM AS, Oslo, 2019

ISBN 978-82-02-62513-9

ISBN 978-525-9007-4 Bokklubben

1. utgave, 1. opplag 2019

Omslag: Elisabeth Vold Bjone

Sats: Type-it AS, Trondheim 2019

Trykk og innbinding: ScandBook UAB, Litauen 2019

Satt i 10/14 pkt. Sabon og trykt på 70 g Ensolux cream 1,8.

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

www.cappelendam.no

Sitatene s.164, 166, 170, 171 og 172 er hentet fra Andrzej Stasiuks roman «Taksim», Aschehoug 2013, pocket 2018, oversatt av Anne Walseng.

Kapittel 1

Forsinket ankomst

Jeg krevde å få en samtale med både togfører og stasjonsmester, men det nyttet ikke. Fra Drammen og inn ble det buss for tog. Med ventetid og omstigning fikk jeg en forsinkelse på noe over en time. Jeg bestemte meg for å ringe henne og si det som det var. Det kostet, men jeg så ingen annen utvei. Den vedvarende ringingen før hun omsider tok røret. Hjertet mitt som slo og slo. Så endelig, den litt skrapende stemmen hennes i øret for aller første gang.

Ja vel, mente hun. Med NSB og Vårherre fikk man ta det som det kom. En tørr latter på grensen til hosting. Jeg så for meg litermålet med vann som sto ute på kjøkkenbenken. Det som skulle fylles og tømmes to ganger i døgnet.

Så min egen latter som la seg over hennes. Nervøsiteten som brått slapp taket.

Velkommen skulle jeg nå være uansett, sa Annelore Friemann-Clausen. Hun var ikke av det slaget som gikk tidlig og la seg.

Så var hun borte.

Det regnet. Jeg studerte mitt eget speilbilde i den klissvåte bussruten. Og i en indre film så jeg henne for meg, der hun sjokket rundt i den gamle villaen oppe på Grefsen. For selvsagt hadde hun smurt et fat med snitter, det var nærmest å betrakte som en lovmessighet for kvinner av hennes generasjon. Etter

telefonen min var hun nå etter all sannsynlighet i ferd med å dekke fatet med tynn plast, for så å sette det et kjølig sted. Kanskje ut i gangen. Eller i baktrappen, dersom en slik fantes. Alt dette så jeg helt tydelig. En variant viste også hvordan hun satte hele fatet inn i kjøleskapet, noe jeg virkelig håpet var fri fantasi. Iskalde smørbrød er ikke noe for oss med litt slitne fyllinger og ubehandlede hull. Særlig ikke dersom pålegget var skiver med fiskepudding eller eggerøre med røkelaks. Da fikk man virkelig kjørt seg.

Jeg merket at jeg var lei meg på hennes vegne. For man vet det jo: Uansett hvor sporty en eldre kvinne velger å ta det når det oppstår brudd på det fastlagte programmet, ja så gjør slike meldinger henne utilpass. Ganske særlig dersom programmet har noe med mat å gjøre. Akkurat det er ikke en påstand, men et faktum. Ikke så at jeg trodde at hun hadde begynt å gråte etter at forbindelsen var brutt. Eller at hun hadde blitt sint. Ikke noe sånt. Men jeg var overbevist om at hun fikk seg en fin liten tristesse å gå og føle litt på. Et vemod over at ettermiddagen og kvelden ikke kom til å gå helt som planlagt. En sinnstilstand av det slaget som får en eldre kvinne til å gå frem og tilbake mellom kjøkkenet og stuen. Krysse rommet og bli stående og se ut i hagen der skumringen senker seg. Lytte til regnet. Kanskje knipe av et par visne blader på den begonien hun hadde fått av en nevø i anledning noe hun ikke lenger kunne huske. Ja vel. Så da kom altså den nye leieboeren noe senere. Ingen fare. Kaffen allerede på termokannen. Smørbrødene innhyllet av plast, fatet stilt ut i kjellertrappen. Alt klap-pet og klart. Han fikk bare komme når han kom. Hun skulle ingen steder. Ut på kjøkkenet igjen. Kjøleskapet. Hadde hun husket fløte? Ja. Selvfølgelig hadde hun husket fløte. Inn i stuen igjen, og en ny titt ut i hagen, der det nå var blitt nesten helt mørkt. Hadde hun hørt lyden av en bildør som slo i? Ut

på kjøkkenet igjen. Men forsiktig nå. Nærme seg kjøkkenvinduet langsomt. Lene seg frem, halvt skjult bak gardinet. Falsk alarm. Naboens datter kjørt hjem av ekskjæresten som nå var blitt en virkelig god venn isteden. Ikke slik i hennes tid. Var man forlovet, giftet man seg. En brutt forlovelse var en hel families undergang. Hun tar en ny titt på klokken. Selvfølgelig kunne det ikke være den nye leieboeren. Ikke så snart. Kanskje om en time. Kanskje to. Det var så mange faktorer som kunne tenkes å spille inn.

Jeg tar en taxi fra Oslo S. Det er råflott, men jeg våger ikke annet. Jeg er allerede nesten to timer forsinket. Det plager meg forferdelig. Pakistaneren bak rattet stirrer uttrykksløst på meg i bakspeilet. Det gjør ingen ting. Jeg kan også være uten uttrykk. Jeg tenker at det er litt rart at skjebnen igjen fører meg i retning Grefsen, men slik er det altså fatt. Det er som om akkurat den delen av Oslo bærer mitt merke. Ikke for det. Alt det gamle er for lengst begravd. Glemte av nesten alle. Det er forresten ikke så mye jeg husker av det selv heller. Stort sett bare små ubehagelige glimt som jeg øyeblikkelig jager nedover sinnets korridorer og irrganger. Vekk med seg. Det skjedde ikke noe alvorlig. Det har jeg manges ord for.

Noe senere står jeg i en stille gate, og ser de røde baklysene på bilen fjerne seg. Det har blitt helt mørkt. Gatebelysningen er sparsom, det vet jeg å sette pris på. Det roer sinnet. Når jeg krysser veien, kan jeg tydelig høre det ødelagte hjulet på kofferten jeg sleper etter meg.

Det høres ut som en plaget fugl. En bitte liten spurv som snart skal dø.

Kapittel 2

Annelore Frimann-Clausen

Fiolveien er en stille affære. En størknet, sort elv som ligger mellom hvitmalte villaer i store, grønne hager. Nå står jeg i mørket på fortauet utenfor nummer fem. En toetasjes villa med blå vinduskarmer. Hvorfor alt dette hvite? Uskylden? Fortiden? Vi maler i hvitt. Huset virker velholdt, det er slik de gjør det her i Fiolveien. Holder alt vel. Huset ligger i en skråning, akkurat slik jeg er blitt fortalt. Hagen, et grønt sluk som forsvinner ned mot en ruvende granhekk. Og jeg vet det jo: Der nede hviler de siste uskrevne kapitlene av mitt liv. Det er her. Jeg er fremme. Jeg åpner smijernsporten og går inn grusgangen. Jeg kan se at lyset er tent på kjøkkenet, og jeg legger merke til at hun ikke står og lurar bak gardinet. Hun er altså ikke av det slaget. En voldsom lettelse skyller inn over meg.

Men jeg har ikke mer enn så vidt satt fingeren på ringeklokken før døren går opp med et kontant rykk. Hun må ha stått i gangen, jeg får det for meg at hun kan ha stått der lenge. Da er det i tilfelle en slik en hun er. En kvinne som står dørgende stille i mørket og venter. Ja, ja.

Jeg ser det hele utenfra. Den aldrende mannen som står der på trappen med den ødelagte kofferten i den ene hånden, og med den andre strukket så tillitsfullt frem i påvente av den eldre kvinnens hånd, slik skikk og bruk er i vår del av verden.

Mann eller kvinne, ung, gammel, homo som hetero, vi strekker frem hendene våre mot hverandre, vi griper om den annens hånd, legger eget kjøtt mot den andres, kjent eller ukjent, det spiller ingen rolle, det første vi gjør når vi møter hverandre er å beføle nestens hud, samt å registrere den andre håndens fuktighet, fasthet og musklens styrke, for derved å gjøre oss antakelser og forestillinger om den andre personens psyke. Hånden hennes er tørr og trygg, og i sitt indre ser han for seg et gammelt furutre som i årtier har klamret seg fast i en bergsprekk ute ved havet, formet av storm og vind og regn og snø, det er en vilje og en kraft i denne hånden, i dette mennesket, som gjennom sine over åtti år på jorden langsomt, men sikkert har arbeidet seg frem mot dette øyeblikket, det kosmiske møtet med den nye leieboeren, han som bærer det navnet som han nå gir fra seg med et litt blygt smil, et smil han håper hun vil, om ikke falle for, så i det minste finne tillit til, han har nemlig øvet seg på dette smilet, det er litt skjevt, den ene munnviken trukket en anelse ned, og nå hører han seg selv beklage det inntrufne, forsikre henne om at han ikke er av det slaget som tar lett på avtalebrudd og forsinkelser, og han ser at hun ser på ham med små, brune øyne, hun er som en mår, tenker han da, som en mår eller en røyskatt, seig, utholdende, ikke så rent lite nysgjerrig, men han har allerede bestemt seg for å unngå det tekniske, han holder seg til det mer generelle, meldingen som kom over høyttalernet da toget gikk ut fra Sande stasjon, opplysningen om at det fra Drammen ville være satt opp busser som skulle ta passasjerene videre til Oslo. En finfin åpning skal det vise seg, et utmerket utgangspunkt for et bekjentskap, for nå gir begge seg til å sjikanere NSB på en spøkefull måte, da de jo begge, i likhet med mesteparten av befolkningen i dette landet, har en utbredt erfaring med nettopp «buss for tog».

Men han vil vel komme inn et øyeblikk?

Åjo, men han vil endelig ikke være til ...

Og så gjør de som de gjør, tenker han, for de er mennesker på jorden, og selvsagt er han ikke til bry, hun hadde jo uansett tenkt å ta seg en kopp kaffe, ja det skulle ikke forbause meg, tenker han videre, mens han samtidig ser for seg de påsmurte loffskivene ute i kjellertrappen, de som ligger der og liksom lyser under plastfolien, eggerøren med den oransje røkelaksen, skivene med fiskepudding, majones, og en bitteliten reke, samt en dusk persille, leverposteien som er utstyrt med ett av to; det finnes nemlig to skoler når det gjelder smørbrød med leverpostei, den han selv og moren alltid sverget til, to skiver sur agurk, og den litt mer fremmede, men slett ikke uefne, nedlagte rødbeter, også disse i riflede skiver, og så de tre stykkene med hvit ost og en stripe rød paprika, det er de som skal bli liggende på fatet etter at begge har blitt mette, han tenker at det er disse som hun til sist vil nøde ham til å ta med seg, og han kan allerede høre seg selv svare et nølende ja, mens han igjen tryller frem det gutteaktige smilet. Og hun som smiler så vennlig og fornøyd tilbake, for slik er naturen: Kvinner vil at menn skal legge i seg så mye mat som mulig. Det begynner allerede med brystvorten som de presser inn i munnen vår, tenker han fornøyd, og setter kofferten forsiktig fra seg i den trange gangen; hun øyeblikkelig parat med en kleshenger; sammen får de av ham frakken, han merker seg det, at dette er deres første samhandling, de får av ham frakken, som hun øyeblikkelig tryller bort, henger på plass i et dertil egnet skap, han får et glimt av kåpen hennes, samt en regnfrakk og en moderne allværsjakke, og dette skal han jevnlig komme til å tenke på under hele sitt første opphold i Annelore Frimann-Clausens hjem: Hans egen frakk hengende i mørket sammen med hennes mer eller mindre feminine ytterplagg.

Skoene er det slett ikke nødvendig at han tar av seg, men han gjør det likevel, ikke bare for å være høflig, men også fordi han har vasket føttene grundig samme morgen, så grundig at de ennå er litt ømme, samt iført seg et par splitter nye sokker, egenhendig handlet inn på Dressmann for litt over en uke siden.

Et hjem. Når var jeg sist i et hjem? En god stund siden. Og likevel: Så velkjent alt sammen er. Fra den trange gangen fører en dør rett inn i stuen der alle møblene fra sekstitallet befinner seg med sine messingbeslag og teakflater, alle dessuten utstyrt med et vell av broderte puter i alle former og fasonger, og på små og store settbord (også de i teak med messingbeslag) er det stilt frem små og store fotografier, alle innrammede, det samme gjelder de som henger på veggene etter et system som er vanskelig å begripe, eller som kanskje ikke skal forstås, som er aldeles uten mening, og på alle disse fotografiene kan en se mennesker som står ved siden av hverandre, det være seg ute i det fri eller inne i diverse stuer og oppholdsrom, ikke få av dem var knipset på strender eller oppe i høyfjellet, noen ganske få var tatt i studio, de var i sort-hvitt, og viste nakne barn på kunstig isbjørnfell, eller for lengst avdøde personer med knebelsbart og hatt mot en bakgrunn av håndmalt natur. Jeg likte meg. Det første som slo meg da jeg kom inn i Annelore Friemann-Clausens hjem, var at her likte jeg meg. I en egen avdeling av rommet befant spisestuen seg, også den i teak, og med stolseter i mørk brun skai. Lite brukt for tiden, det forsto jeg av det velordnede rotet som her hersket, stabler med bøker og aviser, brev og kort. Ved vinduet: Rommets kontrollsenter. Den store, moderne lenestolen av type stressless, og bordet med ukeblader og aviser, briller og kulepenn. Fra denne naturlige kommandosentralen kunne hun uten hindringer av noe slag se hva som foregikk på den store flatskjermen, eller – dersom

hennes sinn og ønske skulle være annerledes – la blikket søke ut i den hagen som akkurat nå viste seg som et sort kvadrat utenfor vindusruten.

Jeg sa: – For et deilig hjem, fru Frimann-Clausen!

– Nåja, mente hun, liksom kurrende fra et nesten perfekt sytitallskjøkken som hun øyeblikkelig hadde satt kursen mot, – alt skulle ha vært pusset opp for lenge siden, men du vet jo hvordan det er...

Og det visste jeg jo.

– Du får bare slå deg ned, så skal kaffen straks være klar.

Så det gjorde jeg. Jeg slo meg ned, mens jeg lot som om jeg studerte de ulike personene på de mange fotografiene, før blikket mitt festet seg ved et stort maleri til høyre for tv-apparatet, det forestilte noe som kunne være en sankthansfeiring et sted på Vestlandet, dans og sprell og spill, og et digert bål som liksom slikket sommernatten.

Om det var slik at jeg var kunstinteressert?

Hun kom feiende inn med brett og termokanne. Satte frem kopper og asjetter, samt sukker og fløte, jeg bruker ikke slikt, men nå skjønnte jeg at jeg kom til å gjøre det likevel. Benytte meg av både sukker og fløte.

Nå ble det min tur til å si nåja. Og jeg føyde til at dersom man med «kunstinteressert» mente å ha glede av kunst på et ikke-profesjonelt plan, ja så kunne kanskje en slik karakteristikk passe sånn noenlunde. Jeg hadde stor glede av å besøke en maleriutstilling i ny og ne.

– Ja, det der er malt av min onkel Ole, sa hun, og nikket i retning det sprakende bålet.

Hun pekte: O. Slettan. I rødt. Nederst i høyre hjørne.

Virkelig? Hadde hun selv noe av denne... åren?

Nei, nå fikk jeg gi meg. Dessuten så jeg vel at det bare var en litt håpløs kopi av Astrup.

Nå lo vi sammen for første gang, og i mitt stille sinn takket jeg onkel Ole.

Som for øvrig hadde plantet sølvgranen nederst i hagen. Hun pekte ut i mørket. Hvorpå jeg nikket anerkjennende.

Kort sagt, en fin åpning, aldeles uten feilskjær av noe slag, dersom jeg ser bort fra snittene som ikke eksisterte, det ble et tørt stykke formkake uten rosiner isteden, men jeg trøstet meg med at jeg hadde smurt niste samme morgen, to med ost og ett med egg og ansjos, den befant seg ute i kofferten min sammen med pyjamasen og tøflene, og den grønne strikkegenseren.

Vi ble fort enige om det aller meste. For det første: Gjensidig respekt. Hvilket i praksis ville si at «vi ikke fløy dørene ned hos hverandre». Holdt avstand. Det passet jo meg aldeles utmerket. Jeg forklarte henne at dette med å holde en respektfull avstand til mine medmennesker var noe jeg rett og slett var født med, det var en egenskap som lå nedfelt i genene mine. Var det noe hun absolutt ikke behøvde å frykte, så var det min innblanding i det som var hennes liv og hennes tid; jeg satte dessuten særdeles stor pris på at hun heller ikke kom til å tilbringe særlig mye tid i mitt liv, selv om mitt førsteinntrykk av henne var udelt positivt, men det holdt jeg naturlig nok for meg selv. Isteden presiserte jeg at med meg og mitt var det faktisk slik at dagene og nettene var fylt med arbeid av ymse slag. Jeg hadde blant annet et omfattende arkiv som krevde mye av meg, og da var ensomheten ikke bare en nyttig hjelper, men faktisk en forutsetning for at jeg skulle lykkes. Dette lyttet hun alvorlig til, mens hun iakttok meg med de nysgjerrige gnagerøynene sine, og da hun raskt skjøt inn at hun ville ha ro i huset klokken halv elleve om kvelden, da med unntak av «normal tv-lyd», kunne jeg spøkefullt returnere meldingen med at nede hos meg ville det være ro allerede klokken halv

elleve på formiddagen. Jeg var en roens mann, det skulle hun snart nok få erfare, hun måtte bare ikke tro at jeg lå der nede og var død selv om hun ikke hørte noe til meg på et par dager. Hvilket fikk meg til å le, og henne til å dra på smilebåndet, før hun igjen fylte opp kaffekoppene våre. Så var det en liten ting til. Internett lå for øyeblikket nede. Det ville bli ordnet en av de nærmeste dagene. Hvilket ga meg en utmerket anledning til å slå et slag for papirboken. Vi hadde det rett og slett hyggelig. Hun insisterte på at jeg fra nå av, altså fra vår aller første kveld i samme hus, skulle kalle henne Annelore. Og den som var enig, det var jeg. Elling.

Så var det dette med hagen. Som jeg vel hadde lagt merke til, lå huset i en skråning. Jeg svarte at det hadde jeg ved selvsyn sett da jeg kom. Utmerket, mente hun, den vesle hekken ved porten og bedet med stauder ville hun selv ta seg av, men hun ønsket at jeg skulle ta meg av hagens nedre del, det ville si plenen og de tre ripsbuskene, de gamle epletrærne kunne jeg bare glemme, de bar ikke stort. Gressklipper og annet utstyr ville jeg finne i Sigurdsboden.

Sigurdsboden?

Igen bar det til vinduet, der hun på ny pekte ut i mørket.

Og ganske riktig. Der fikk jeg et glimt av et bodliknende bygg ute i hagen. Jeg hadde allerede forstått at denne kvelden var av et slag som jeg senere skulle komme til å minnes både titt og ofte, og det med både glede og vemod.

Men Sigurdsboden?

Og nå var det hennes tur til å bli fylt av vemod. Etter bare noen sekunder satt jeg der med det innrammede bryllupsbildet i hendene, det unge paret, hun tittende opp på ham med lysende øyne, han med et litt fjernt André Bjerke-blikk, det var som om han skuet mot de mystiske blånene som befant seg bak fotografens rygg. Fanten der et liv etter døden?

Det var Sigurd som hadde bygget boden, forklarte Anne-lore, i fall jeg ennå ikke hadde forstått det, hvilket jeg mer enn gjerne lot henne tro. På et annet foto, det befant seg på det samme settbordet som bryllupsbildet, stirret han direkte på oss med Kirkeby-briller, og rett pipe à la pappaen til Dennis.

– En flott kar! Jeg la til: – Et flott par!

Jo, hun takket så mye for det, han hadde vært en snill mann, det var kreften, og hele livet i det samme advokatfirmaet, ja i den samme losjen også, for den del. Så var det en ting som ikke var så morsomt å snakke om, men som verken kunne stikkes under en stol eller skyves under teppet, og det var granhekken.

Igjen ble jeg med henne til vinduet, og nok en gang ble det pekt ut i den mørke hagen. Etter en tid forsto jeg at den nevnte granhekken var en del av det mørket som nå delvis skjulte Sigurdsboden, og midt inne i den granhekken kunne jeg også skimte lyset fra et vindu i nabohuset, det liknet et sløret gult øye i alt det sorte.

Den hekken tilhørte Meijer, med ij, hun spjåket seg til da hun forklarte meg det, og gufset fra tredve års nabokrangel slo mot meg som en isende vind, før hun ganske enkelt slo fast at den ikke under noen omstendighet måtte beskjæres eller røres. Det var lekende lett å forstå at jeg ikke ble direkte invitert til å delta i hennes krig, men at jeg som ny beboer i huset måtte gjøres kjent med hvor frontlinjene gikk.

Så nå visste jeg det.

Hun hadde tapt i retten. Det ville aldri ha skjedd i Sigurds tid, men slik var livet og slik var døden. Karsten Meijer arbeidet i Utenriksdepartementet. Så kunne jeg jo bare trekke konklusjonen selv.

Det siste vi ble enige om før jeg full av optimisme og pågangsmot mottok nøklene til de rommene der mitt nye liv skulle komme til å utspille seg, var at vi sammen skulle spise

middag hos henne på månedens siste søndag, det var over dette måltidet vi skulle ta opp ting som vedrørte leieforholdet og det daglige i huset innenfor en både praktisk og hyggelig ramme. Et utmerket alternativ til å «renne dørene ned hos hverandre», det var vi begge enige om, og jeg så allerede for meg god gammeldags middagsmat servert på hvite porselens-tallerkener med gullrand; kalvefrikassé, fårikål, røykt kolje, lettsaltet torsk, og ribbe.

Siste søndagen i måneden? Det var ikke mer enn fjorten dager til. Da ville september gå over i oktober. Vi ble hjertens enige om at det passet aldeles utmerket.

Sitat: «For da kan du jo bare ta med deg hele klagelisten, så får vi ordnet opp i det med det samme.»

Hvorpå vi kneggende tok avskjed med hverandre, og jeg gled ut i mørket og gjorde meg til ett med det.